

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК: 33:005.44:316.422(477)

Іван КОЛОБЕРДЯНКО; Луїза ГРИГОРОВИЧ

Запорізький національний університет, Запоріжжя, Україна

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЧИННИКІВ НА ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Резюме. Присвячено визначенню впливу глобалізаційних чинників на трансформаційні процеси економіки України. Виявлено низький рівень включення України в глобалізаційні процеси, низький рівень конкурентоспроможності. Вивчено негативні та позитивні наслідки впливу глобалізації на економіку країни. Проаналізовано надходження прямих іноземних інвестицій. Висвітлено динаміку кількості банків з іноземним капіталом у банківській системі. Зазначено негативний ефект трудової міграції внаслідок глобалізації. Зауважено негативні наслідки від співпраці з МВФ, зростання залежності України від міжнародних фінансових організацій. Наведено перелік заходів для покращення конкурентоспроможності України на світовому ринку, що надасть можливість отримувати позитивні наслідки від впливу глобалізації.

Ключові слова: глобалізація, конкурентоспроможність, інвестиції, іноземний капітал, трудова міграція.

Ivan COLOBERDJANCO, Luiza GRYGOROVYCH

Zaporizhzhya National University, Zaporizhzhya, Ukraine

THE EFFECT OF GLOBALIZATION FACTORS ON TRANSFORMATIONAL PROCESSES IN ECONOMY OF UKRAINE

Summary. The article is devoted to determining the influence of globalization factors on the transformational processes of the Ukrainian economy. The low level of inclusion of Ukraine in globalization processes and low level of competitiveness were revealed. The negative and positive effects of globalization on the economy of the country are studied. In particular, direct foreign investment inflows have been analyzed, and their declined revenue over the last two years has been detected. The dynamics of the number of banks with foreign capital in the banking system is highlighted. It is revealed that the share of banks with foreign capital is more than one third in the structure of the banking sector. The negative and positive aspects of this phenomenon are investigated. The negative effect of labor migration due to globalization is noted. The negative consequences of cooperation with the IMF, the more growing dependence of Ukraine on international financial organizations have been indicated. The IMF's debt expenditure plan for Ukraine is shown. The list of measures to improve Ukraine's competitiveness on the world market is provided, which will give an opportunity to get positive effects from the impact of globalization. In particular, to achieve this goal the government need to create an attractive investment climate for foreign investors, activation of innovative processes, improvement of working conditions and life of the population at the legislative level. It is noted that only a highly competitive country has the opportunity to experience the positive effects of globalization.

Key words: Globalization, Competitiveness, Investments, Foreign Capital, Labor Migration.

Постановка проблеми. Однією із основних ознак сучасного розвитку світового господарства є глобалізація, яка впливає як на міжнародні відносини між країнами, так і

на національній економіці зокрема. Україна, як і будь-яка країна світу, зазнає значного впливу глобалізаційних процесів. Вивчення позитивних та негативних наслідків впливу глобалізації надасть змогу визначити весь спектр заходів, необхідних для підвищення конкурентоспроможності країни на світовій арені.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вплив глобалізації на економіку України, взаємодію національної економіки з глобальним економічним простором вивчали багато іноземних та вітчизняних дослідників: Т. Фрідмен, В. Базилович, М. Бех [6], З. Бжезінський, О. Гончар, О. Жадан, Т. Жонковська С. Жуков, Л. Квасній, Ю. Кирилов [2], П. Куцик, Л. Мусіна, С. Радзієвська [5], І. Сазонець, С. Соколенко, Дж. Сорос, Н. Тарханова.

Проаналізувавши напрацювання вітчизняних та зарубіжних учених, слід зазначити, що ними була проведена ґрунтовна робота щодо вивчення негативних і позитивних наслідків впливу глобалізації на національну економіку, зокрема на Україну. Проте цей процес з кожним роком все більш поглиблюється і потребує детальнішого вивчення.

Мета статті. Проаналізувати вплив глобалізації на трансформаційні процеси економіки України, зазначити негативні та позитивні наслідки й шляхи їх подолання.

Виклад основного матеріалу. Глобалізація – це багатогранний процес, існування якого має як негативні, так і позитивні наслідки для кожної країни. Вона охоплює цілий комплекс напрямів світового співробітництва: культуру, науку, політику, фінанси, мистецтво, економіку.

Одним із пріоритетних напрямів соціального розвитку України є входження у світову спільноту на правах рівноправного члена, суб'єкта, а не об'єкта економічних відносин.

За опублікованим Всесвітнім економічним форумом Індексом глобальної конкурентоспроможності 2016 – 2017 (The Global Competitiveness Index), Україна посіла 85-е місце серед 138 країн світу, втративши за рік шість позицій (у попередньому рейтингу займала 79-у позицію) (табл. 1) [1].

Таблиця 1
Позиції України за Індексом глобальної конкурентоспроможності

Table 1
The Ukraine's position in the Global Competitiveness Index

Позиції за Індексом глобальної конкурентоспроможності	2012 – 2013(зі 144 країн)	2013 – 2014 (зі 148 країн)	2014 – 2015 (зі 144 країн)	2015 – 2016 (зі 140 країн)	2016 – 2017 (зі 138 країн)
Україна	73	84	76	79	85

Наразі Україна займає найгірші позиції за останні 5 років, що свідчить про незначний рівень включення в глобалізаційні процеси.

Ю. Кирилов зазначає, що найбільшу вигоду отримують країни, які провадять ефективну політику підвищення своєї конкурентоспроможності. У разі ж відсутності єдиної політики розвитку національної економіки послаблюються міжнародні конкурентні позиції країни, виникають кризові явища. Така ситуація спостерігається в Україні.

Вплив глобалізації є неоднозначним та суперечливим: з одного боку, глобалізація несе позитивні наслідки для економік країн, з іншого, – негативні [2].

Ефект від глобальних економічних та політичних перетворень неоднаково впливає на розвиток національних економік країн з різним рівнем розвитку.

Процеси, які є позитивними для функціонування високорозвинених країн, можуть негативно впливати на національне господарство держав, що розвиваються.

Україна з її постсоціалістичним минулим зіткнулася з низкою факторів, що стали на заваді швидкому економічному зростанню: інфляція та різноманітні кризові зрушення основні з них.

Більшість експертів наголошують, що глибше включення в глобалізаційні процеси надасть можливість Україні брати участь у регулюванні міжнародних економічних відносин, не залишатися осторонь.

Ще одним позитивним наслідком глобалізації вважається забезпечення інвестиційної привабливості за рахунок приєднання до загальноприйнятих світових регулятивних норм. Глобалізація сприяє залученню прямих іноземних інвестицій і, як наслідок, збільшенню обсягів національного виробництва, кількості робочих місць, податкових надходжень. Для нашої країни характерним є інвестиційний дефіцит [3].

Таблиця 2

Прямі іноземні інвестиції в Україну, 1995 – 2016 рр.

Table 2

Foreign direct investments in Ukraine, 1995 – 2016

	Прямі інвестиції в Україну	Відносне відхилення	Абсолютне відхилення
1995	483,5		
1996	896,9	85,5%	413,4
1997	1 438,2	60,4%	541,3
1998	2 063,6	43,5%	625,4
1999	2 810,7	36,2%	747,1
2000	3 281,8	16,8%	471,1
2001	3 875,0	18,1%	593,2
2002	4 555,3	17,6%	680,3
2003	5 471,8	20,1%	916,5
2004	6 794,4	24,2%	1 322,6
2005	9 047,0	33,2%	2 252,6
2006	16 890,0	86,7%	7 843,0
2007	21 607,3	27,9%	4 717,3
2008	29 542,7	36,7%	7 935,4
2009	35 616,4	20,6%	6 073,7
2010	39 824,5	11,8%	4 208,1
2011	46 293,5	16,2%	6 469,0
2012	49 494,4	6,9%	3 200,9
2013	53 178,1	7,4%	3 683,7
2014	53 704,0	1,0%	525,9
2015	40 725,4	- 24,2%	- 12 978,6
2016	36 154,5	- 11,2%	- 4 570,9

Бачимо, що за роки незалежності кількість прямих іноземних інвестицій в Україну поступово з кожним роком зростала, але за останні 10 років все меншими темпами. А за останні два роки інвестицій надходило менше у відсотковому

співвідношенні порівняно з попередніми періодами. Причиною називають воєнний конфлікт на сході України. Але насправді проблеми з інвестиційним кліматом існували й до цього. Адже спостерігається ситуація, коли представники українського бізнесу виводять кошти в офшорні зони, а потім здійснюють інвестиції в Україну. За даними Державного комітету статистики 37,8% іноземних інвестицій надходять до України з Російської Федерації, 9,7% – з Кіпру, 9,2% – з Великої Британії, 5,8% – з Нідерландів (Рис. 1)

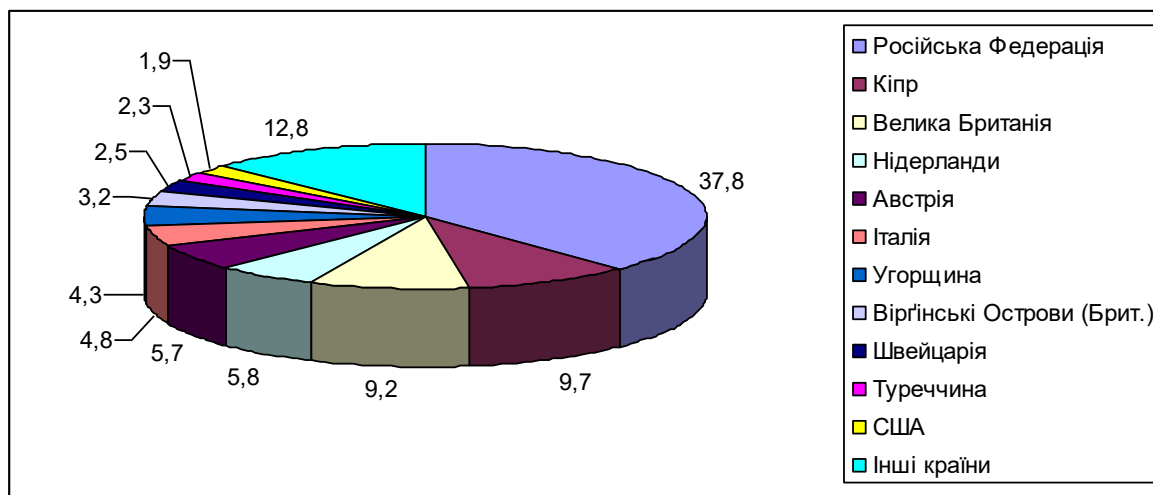

Рисунок 1. Прямі іноземні інвестиції в Україну за 2016 рік

Figure 1. Foreign direct investments in Ukraine, 2016

Вплив глобалізації на банківську систему можна побачити, проаналізувавши динаміку банків з часткою іноземного капіталу [3].

Таблиця 3

Структура банківського сектора України, 2008 – 2016 рр.

Table 3

A structure of a banking sector of Ukraine, 2008 – 2016

	Кількість діючих банків	З них з іноземним капіталом		У т.ч. з 100% іноземним капіталом		Частка іноземного капіталу в статутному капіталі банків
		Кількість	Відсоток	Кількість	Відсоток	
На 01.01.2008	175	47	26,9%	17	9,7%	35,0%
На 01.01.2009	184	53	28,8%	17	9,2%	36,7%
На 01.01.2010	182	51	28,0%	18	9,9%	35,8%
На 01.01.2011	176	55	31,3%	20	11,4%	40,6%
На 01.01.2012	176	53	30,1%	22	12,5%	41,9%
На 01.01.2013	176	53	30,1%	22	12,5%	39,5%
На 01.01.2014	180	49	27,2%	19	10,6%	34,0%
На 01.01.2015	163	51	31,3%	19	11,7%	32,5%
На 01.01.2016	117	41	35,0%	17	14,5%	43,3%

Банківський капітал є основою для забезпечення фінансової стабільності країни. За даними НБУ частка банків з іноземним капіталом за останні вісім років лише зростала і на початок минулого року становила більше третини (35%). Присутність банків з 100% іноземним капіталом коливалася, але зрештою зросла до 14,5%. Загальна кількість банків зменшилася зі 175 до 117, серед яких лише 6 з іноземним капіталом. Ці процеси спричинені глобалізацією. Але суперечливим постає питання, позитивним чи негативним є такий вплив. З одного боку, присутність іноземних капіталів сприяє розширенню можливостей національної економіки отримувати додаткові грошові ресурси, а з іншого, – становить загрозу втрати контролю над національною банківською системою.

Серед негативних ефектів глобалізації можна назвати трудову міграцію. Трудове населення України побачило кращі умови праці та життя, можливість отримувати вищу заробітну плату за свою роботу, наявність умов для самореалізації в інших країнах, можливість уникнути політичної нестабільності.

Але для країни це є негативним явищем. Кількість професіоналів, що здатні створювати або успішно реалізовувати існуючий продукт стрімко скорочується. Інженери, технологи, програмісти та інші фахівці мігрують закордон, де значно вища оплата праці та рівень життя населення. Лише третина українців заявила, що ні за яких обставин не покинуть батьківщину.

Проблема зовнішніх трудових міграцій населення є актуальною для України й нині. Вона продовжує залишатися країною-експортером робочої сили.

Як вже зазначалося, одним із позитивів глобалізації є перетворення України з об'єкта на суб'єкт міжнародних відносин. Це можливо за міцної позиції уряду країни. Наразі навпаки, спостерігається негативний наслідок – значне зростання залежності України від міжнародних організацій, вплив яких є досить великим на економіку країни. Як приклад можна назвати співробітництво з МВФ. Україна є другим після Греції найбільшим боржником Міжнародного валютного фонду. За даними Міністерства фінансів, МВФ утримує близько 15% державного та гарантованого державою боргу України. Навіть без урахування всіх майбутніх траншів, виплати за кредитом і відсотками триватимуть щонайменше до 2030 року [4].

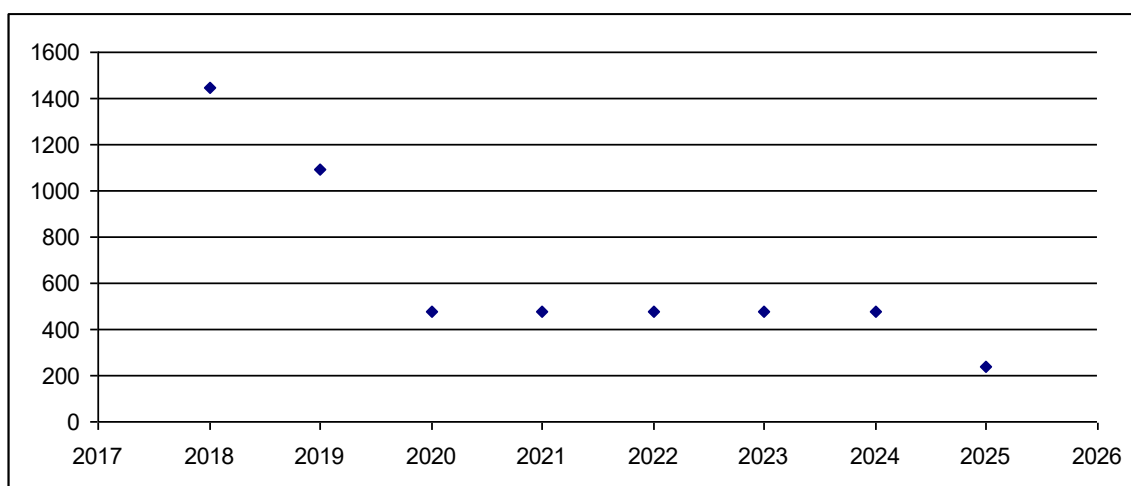

Рисунок 2. План виплати боргу України МВФ

Figure 2. Ukraine's debt repayment plan for IMF

Негативним наслідком такої співпраці можна назвати формування фінансової залежності країни від зовнішніх джерел, нарощування зовнішнього боргу держави, формування «споживчого» типу економіки, перетворення проблеми обслуговування боргу в проблему запозичення, зубожіння населення в довготерміновій перспективі через підвищення тарифів на газ і опалення, заморожування соціальних виплат, ін. З іншого боку, можна виділити такі позитиви: створення достатніх валютних резервів для повернення кредитів з відсотками, підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки, підвищення кредитного рейтингу країни на світовому фінансовому ринку, сприяння вдосконаленню банківської і грошово-кредитної системи держави.

На думку С. Радзівської, процес світової доларизації, що не оминув Україну, негативно впливає на її економіку. В основі діючої системи грошової емісії, гарантуванні стабільності національної грошової системи знаходиться не економіка України, а іноземна валюта, переважно долари США [5]. Доларизація української економіки супроводжується постійним падінням валютного курсу гривні відносно долара США, що погіршує умови виплати валового зовнішнього боргу.

Висновки. Глобалізація носить світовий, всеохоплюючий характер. На сьогодні Україна має незначний рівень включення в глобалізаційні процеси, тому не може використовувати всі свої конкурентні переваги на міжнародній арені. Але не зважаючи на це, українська економіка зазнала значного впливу.

Серед наслідків глобалізації можна назвати можливість брати участь у міжнародних регулюючих процесах, приплив прямих іноземних інвестицій, трудову міграцію, збільшення частки банків з іноземним капіталом, доларизацію економіки, можливість залучення грошових ресурсів, зростання залежності від міжнародних організацій.

Зважаючи на низку негативних наслідків, які несе глобалізація для економіки України, доречно буде порадишити забезпечити наближення вітчизняної економіки до рівня провідних країн світу. Для цього необхідно створити привабливий інвестиційний клімат для іноземних інвесторів, забезпечити на законодавчому рівні покращення умов праці та життя населення, підвищення стимулів до праці задля зменшення обсягів трудової міграції, активізувати інноваційні процеси для підвищення конкурентоспроможності.

Переваги від глобалізації отримують високорозвинені, конкурентоспроможні країни. Україна поки що не належить до їх числа.

Conclusions. Globalization has a global, comprehensive character. Nowadays Ukraine has a small degree of inclusion in globalization processes, so it can not use all its competitive advantages on the international scene. Despite this, the Ukrainian economy has been influenced significantly.

Among the consequences of globalization, we can determine the possibility to participate in international regulatory processes, inflow of foreign direct investments, labor migration, increase of the share of banks with foreign capital, dollarization of the economy, the possibility of attracting financial resources, increasing dependence on international organizations.

Taking in consideration the range of negative effects that globalization has on Ukraine's economy it will be advisable to ensure that the domestic economy approaches the level of the leading countries of the world. To this end, it is necessary to create an attractive investment climate for foreign investors, to ensure at the legislative level improvement of working and living conditions of the population, increase of incentives for work in order to reduce the volume of labor migration, to intensify innovative processes for increasing competitiveness.

The benefits of globalization are used only by highly developed, competitive countries. Ukraine is not among them yet.

Використана література

1. Позиція України в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності 2016 – 2017. [Електронний ресурс] / Економічний дискусійний клуб. – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analytika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-1>.
2. Кирилов, Ю.Є. Вплив процесів глобалізації на розвиток національних економік [Текст] / Ю.Є. Кирилов // Ефективна економіка. – 2016. – № 12.
3. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Україна та МВФ. Інтерактивна візуалізація історії стосунків. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://texty.org.ua/d/imf/>.
5. Радзівська, С.О. Глобальні економічні процеси та Україна [Текст] / С. Радзівська // Міжнародна економічна політика. – 2014. – № 1. – С. 80 – 104. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Мер_2014_1_7.
6. Бех, М.С. Розвиток економіки України в умовах глобалізації [Текст] / М.С. Бех // Інноваційна економіка. – 2013. – № 2. – С. 32 – 35.

References

1. Pozyciya Ukrainy' v reytynhu stran svitu za indeksom hlobalnoyi konkurentospromozhnosti. Availabte at: <http://edclub.com.ua/analytika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-1> [In Ukrainian].
2. Kyrylov Y. Ye. Vplyv protsesiv hlobalizatsiyi na rozvytok natsional'nikh ekonomik. Efektyvna ekonomika, 2016, No. 12 [In Ukrainian].
3. Derzhavna sluzhba staty'sty'ky' Ukrainy'. Availabte at: <http://www.ukrstat.gov.ua> [In Ukrainian].
4. Ukrainyina ta MVF. Interaktyvna vizualizatsiya istoriyi stosunkiv. Availabte at: <http://texty.org.ua/d/imf/> [In Ukrainian].
5. Radziyevska S.O. Hlobalni ekonomichni protsesy ta Ukrainyina. Mizhnarodna ekonomichna polityka, 2014, No. 1, pp. 80 – 104 [In Ukrainian].
6. Bekh M.S. Rozvytok ekonomiky Ukrainy' v uslovyakh hlobalizatsiyi. Innovatsiyna ekonomika, 2013, No. 2, pp. 32 – 35 [In Ukrainian].

Отримано 10.02.2018

UDC 339.5, 339.9

Ірина КРАМАР

Тернопільський національний технічний університет
імені Івана Пулюя, Тернопіль, Україна

ЗАХОДИ СТИМУЛЮВАННЯ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ НА ПРИКЛАДІ ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ

Резюме. У статті розглянуто питання розвитку міжнародного і транскордонного співробітництва, європейської інтеграції трьох областей Західного регіону України: Івано-Франківської, Львівської та Тернопільської. Охарактеризовано сім основних цілей Регіональних Програм міжнародного співробітництва на 2016-2020 та 2018-2020 роки злежно від області. Описано заходи, які заплановано провести в рамках кожної із цих Програм для досягнення зазначених цілей з метою забезпечення інтернаціоналізації регіону. Проаналізовано очікувані результати від проведення вказаних заходів. На основі їх аналізу визначено основні передумови створення сприятливого соціально-політично-економічного клімату в досліджених областях з метою підвищення рівня інтернаціоналізації